

چشم انداز بیمه در آسیا و آفریقا: حال و آینده

ترجمه مصطفی نوری

دقیقاً سی سال از تأسیس فدراسیون بیمه گران آسیایی و آفریقایی (فیر) می گذرد. درست در آستانه سال ۲۰۰۰ به مرور دستاوردهای گذشته می نشینیم و در عین حال با امیدواری زیاد در زمینه پیشرفت اقتصادی و نقش فزاینده صنعت بیمه در کشورهای منطقه، خود را برای گام نهادن به قرن بیست و یکم آماده می سازیم.

ترجیحاً، نخست باید در مورد ویژه ای سخن آغاز کنیم که وابسته به فعالیتهایی است که بشر برای بقای خود در محیطی امن به آن نیاز اساسی دارد (مواد غذایی و باز تولید). بشر که اشرف مخلوقات است خصوصیاتش دارد مانند حفظ و صیانت و در عین حال دارای حس برتری نسبت به دیگر مخلوقات که این احساس را همیشه از طریق غریزه خود متناسب با محیطش اعمال کرده و برای تهیه و فراهم ساختن نیازمندیهایش با مخاطرات و ریسکهای بسیار روبه رو شده است. انسان بیشتر اوقات به تنهایی یا از طریق مشارکت متقابل هموعانش سعی می کند که بر مشکلات فائق آید.

صنعت بیمه یکی از ابداعات انسان است که برای غلبه بر موانع و خطرهایی که راه وی را برای حصول به نیازمندیهایش می بندند به وجود آورده است. به هر حال، به نظر می آید پژوهشگران، بر سر تاریخ یا محل و مبدأ بیمه توافق ندارند. بعضیها معتقدند که بیمه برای نخستین بار، چهار هزار سال قبل از میلاد مسیح و برخی دیگر اظهار می دارند که ششصد سال قبل از میلاد به وجود آمده است. البته نظریه های دیگری هم موجود است که بیشتر بر این مبنا استوارند که بیمه یکی از ابزارهای عملیات تجاری در میانه سده سیزدهم بوده است.

در مورد محل پیدایش بیمه هم دیدگاههای متفاوتی وجود دارد؛ بعضیها خاستگاهش را مصر یا عراق می دانند در حالی که برخی دیگر آن را به چین و هند نسبت می دهند.

بعضی هم ادعا کرده‌اند که یونانیها و رومیها آغازگر آن بوده‌اند. به نظر ما، بیمه نسبت بسیار نزدیک با خطر و وقوع حادثه دارد که از سپیده دمان تاریخ با بشر همراه بوده است. بنابراین مواجهه با خطر، زمان و مکان نمی‌شناسد.

نمودار دیشه صنعت بیمه ناشی از شکلی تعاونی است که ممکن است از اجتماع حاضران در مراسم خاکسپاری مُردگان سرچشمه گرفته باشد که کلیسا هم به‌عنوان یک عمل نیکوکارانه از آن حمایت می‌کرده است. در پی آن، بیمه به‌عنوان شکلی از تجارت مطرح شد، مانند وامهای دریایی که برخی از کلیساهای آن زمان با آن به مخالفت برخاستند. تا اینکه شرکتهای تخصصی که جدای از کلیسا عمل می‌کردند، آن را به شکل کنونی به دست ما رساندند. در نتیجه، صنعت بیمه اکنون از طریق شرکتهای مستقیم بیمه‌ای یا شرکتهای اتکایی آن به صورت صنعتی جهانی درآمده است. این صنعت به صورت یکی از بهترین انستیتوهای تعاونی جهانی عمل می‌کند و از طریق مطالعه و بررسی ریسکها و پیشنهاد شرایط عمومی مناسب هر ریسک به بنگاههای نمایندگی این صنعت کمک شایان توجهی نموده و در عین حال به شکل‌گیری شرکتهای تخصصی بررسی خسارت و تخمین آن انجامیده است.

این پیشرفتها نتیجه طبیعی تاریخ بشر است و تا عصر کنونی که عصر فضا و الکترونیک نام گرفته، حدوداً یکصد و یازده تمدن مختلف وجود داشته و بلندپروازی بشر برای دستاوردهای بیشتر همچنان ادامه دارد.

فدراسیون بیمه‌گران آسیایی و افریقایی (فیر) معرّف بازار بیمه‌ای است که دو قاره پهناور و پرجمعیت گیتی را دربرمی‌گیرد. افزون بر این، دو قاره دارای وسعت فراوان، سرزمینهای غنی، آب و هوای متغیر و مختلف، اقتصاد سیاسی و روبه‌های اجتماعی متفاوت‌اند که آنچه در زیر می‌آید، ویژگیهای اصلی این بازار است:

۱. این بازار تقریباً نیمی از جهان را دربرگرفته و بیشتر نواحی آن بین شمال و جنوب خط استوا دامن کشیده است و با توجه به میزان رشد جمعیتی که دارد در حال حاضر هفتاد درصد جمعیت جهان در این مناطق زندگی می‌کنند.

۲. بیش از هشتاد درصد جمعیت آن کشاورز هستند یا در زمینه تولید مواد اولیه فعالیت می‌کنند.

۳. بیشتر کشورهای این دو قاره تولیدکننده مواد خام و معدنی، اما فروشنده به پایین‌ترین قیمت جهانی هستند.

۴. اصولاً بیشتر افراد روستایی این کشورها گرایش عمومی به مهاجرت به شهرها دارند تا با درآمد افزونتر از زندگی بهتری بهره‌مند شوند.
۵. بیشتر کشورهای این دو قاره از مستعمرات غربیها بوده‌اند که امروزه مستقل شده‌اند و رژیمهای سیاسی مختلفی از قبیل پادشاهی، نظامی، سوسیالیستی و دمکراتیک دارند.
۶. اختلافات و کشاکشهای مرزی و قومی عدیده‌ای بین کشورها همراه با ستیزه‌های سیاسی همچنین هزینه‌های دفاعی سرسام‌آور، در بیشتر این کشورها وجود دارد.
۷. بیشتر این کشورها از کمبود درآمد، نرخ رشد ناچیز، هزینه بالای آموزش عالی و فرار مغزها رنج می‌برند.

۸. بی‌ثباتی نرخ ارز در این کشورها،
باتوجه به خطرهای قریب‌الوقوعی که کشورهای منطقه در زمینه بیمه با آن روبه‌رو خواهند شد باید موارد زیر در نظر گرفته شود :

الف) اوضاع مشابه

ب) گونه‌گونی جغرافیایی

پ) اختلاف زمانی

ت) ناپایداری پولی

این چهار مورد از مهمترین جنبه‌های ریسکی هستند که مورد توجه شرکتهای بیمه و بیمه‌اتکایی قرار دارند. به هر حال، شماری از موانع مختلف در راه تسهیل جریان بیمه یا بیمه متقابل در بازار منطقه وجود دارند که می‌توانند به‌صورت زیر خلاصه شوند :

۱. سوء تعبیرات غالب در نزد جوامع کشورهای منطقه که باعث ایجاد بی‌رغبتی نسبت به بیمه در میان مردم می‌شود.

۲. نرخ درآمد ناچیز در میان بیشتر جوامع روستایی.

۳. ناجوری سطوح پیشرفت اقتصادی (صنعتی، تجاری و کشاورزی) در میان کشورهای منطقه به‌اضافه بی‌ثباتی سیاسی نسبی.

۴. کم‌اعتنایی به اطلاعات آماری به‌اضافه کمی تعداد کارشناس و اصحاب تخصص در زمینه بیمه.

۵. زبان محاوره‌گونه‌گون، همچنین پولهای مختلف در کشورهای منطقه.

۶. ناجوری قوانین بیمه‌ای در بازارهای مربوط.

۷. نظامهای مختلف اقتصادی و در نتیجه مقررات ارزی متفاوت در کشورهای منطقه.
 ۸. حساسیت و نفوذ بیمه و بازارهای بیمه اتکایی معمول در کشورهای سنتی توسعه یافته باعث می شود که در مزایده های بیمه ای، کشورهای در حال توسعه دست بالا را بگیرند و برنده شوند. به هر حال باید توجه داشت که ریسکهای مناطق مذکور به مراتب قطعیت و در نتیجه ضریب خسارتی و حجم آن بیشتر است.

اقتصاد جهانی از ربع سوم قرن حاضر با خطرهای بزرگی مواجه شده است و به همین سبب نرخ توسعه پایین نشان می دهد و همزمان بعضی از محصولات صنعتی منطقه به بازارهای کشورهای صنعتی پیشرفته رسیده است.

این موضوع میباید آن است که بعضی از کشورهای منطقه باتوسعه متوسط، اشتیاق و آفری برای رسیدن به منزلت کشورهای پیشرفته دارند.

پیشرفت در بعضی از کشورهای منطقه باعث بروز خطرهای جدید و ریسکهای قریب الوقوع شده که طبیعتاً ضریب خسارت را افزایش داده است.

بنابراین برای مقابله و دفع ریسکهای محتمل، شایان اهمیت است که کشورهای منطقه در امر بیمه از نظر فنی و مالی با همدیگر همکاری کنند. این همکاری و همیاری باید بسیار نزدیک با جریانات بازارهای جهانی بیمه باشد، چون آنها دارای تجربیات و اطلاعات ذی قیمتی هستند، و به همین دلیل کشورهای منطقه نتایج کار خود را در زمینه بیمه به راحتی ارزیابی خواهند کرد.

کوشش فراوانی باید به کار رود تا شرکتهای بیمه منطقه بتوانند امور مربوط به کارشان را چه از طریق روشهای معمولی و چه از طریق روشهای نو، نگهداری کنند و توسعه دهند، از قبیل بیمه عمر انفرادی یا درآمد بیمه ای براساس اطلاعات و آمار مطمئن که شرکتهای بیمه متخصص تهیه کرده اند. همچنین یکی از کارهای مهم، یافتن اقدامات چاره ساز در مقابل پیشرفتهای درآمد حق بیمه است که باید مدنظر قرار گیرد.

شماری از کشورهای منطقه همیشه در معرض سوانح طبیعی مانند زلزله، سیل و آتشفشان قرار دارند؛ همین طور از بین رفتن محصول به سبب خشکسالی به اضافه خسارتهای دامی. به نظر می رسد زمان حاضر برای ایجاد یک ترتیبات جمعی بیمه ای به منظور به ضابطه درآوردن مقابله با این فاجعه های طبیعی و انسانی بسیار مناسب باشد. سازمانهای بین المللی محیط زیست و محصولات غذایی بیشتر به این امر واقف اند، بنابراین همکاری متقابل و یکپارچه در این زمینه بسیار ضروری به نظر می رسد.

در آخرین سالهای قرن بیستم، خطرهای جدیدی ظهور کرده است. بیشتر این خطرها ساخته دست بشر است و آثار نهایی آنها، کشورهای توسعه یافته را همچون کشورهای در حال توسعه تهدید می‌کند. مصداق کامل این خطرها، ضایعات هسته‌ای، آلودگی محیط زیست، سفینه‌های فضایی و جز آن است. با این اوضاع و احوال به نظر می‌رسد که اقدامی همگانی و جهانی در جهت مقابله با این گونه خطرهای الزامی است و از آنجا که در سده آینده با نوآوریهای تکنولوژیکی بیشتری مواجه خواهیم شد (به ویژه در زمینه نیروی هسته‌ای و ارتباطات ماهواره‌ای)، درمانهای امروزی به هیچ وجه علاج واقعه نخواهد بود.

مسئله بیشتر کشورهای منطقه فاصله‌ای است که بین منابع در دسترس و خواسته‌ها و نیازمندیهای واقعی آنها وجود دارد و برای پُر کردن این شکاف ناگزیرند از مؤسسات مالی بین‌المللی منطقه وام بگیرند؛ بعضی از کشورها از راه مالیات بستن بر حق بیمه‌ها و شرکتها و حتی آنها که ذی‌نفع بیمه هستند به مقابله با این مشکل برخاسته‌اند. راه‌حل‌های این‌گونه مالی، برای صنعت بیمه در کشورهای منطقه مشکلات فراوانی به وجود آورده است که به‌طور خلاصه به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

۱. تعدادی از شرکتهای بیمه ناگزیر به ترک بازار بیمه شده‌اند.
۲. کاهش تقاضای بیمه، به ویژه در بیمه‌های غیر اجباری، به علت هزینه نسبتاً بالای آنها.
۳. تأخیر در پرداخت اقساط حق بیمه.
۴. افزایش بهای صدور بیمه‌نامه‌ها و همچنین پرداختهای غرامتهای سنگین.
۵. بی‌رغبتی شرکتهای بیمه اتکایی نسبت به قبول ریسکها به علت دیرکرد اقساط حق بیمه.

ما هم اکنون در دنیایی زندگی می‌کنیم که هر چیزی به سرعت در حال تغییر است، دنیایی که پول نقشی اساسی در توسعه اقتصادی بازی می‌کند و ابزارهای مالی مختلفی وجود دارند. در چنین حالتی درآمد صنعت بیمه، به توسعه سرعت می‌بخشد همچنان که توسعه موجب پیشرفت صنعت بیمه خواهد شد. با این تفصیل، ما باید فعالیتهای خود را برای تشویق صنعت بیمه در کشورهای منطقه یکسویه کنیم و دولتهای خویش را برای ایجاد تشکیلات و برنامه‌های مناسب مورد نیاز صنعت بیمه ترغیب نماییم.

تصویری که تا اینجا از کشورهای منطقه نشان داده شد، از جهتی تیره و تار و از جهتی بسیار روشن و درخشان است و در نتیجه از اعضای «فیر» انتظار می‌رود برای ارتقای این

صنعت در کشورهای منطقه نهایت سعی خود را مبذول دارند.

برای پیشبرد صنعت بیمه، پیشنهادهایی در سطوح مختلف به شرح زیر ارائه می شود:

یک - در سطح کشور

۱. ترغیب دولتهای منطقه به رسیدگی و توجه شایان به اهمیت صنعت بیمه.
۲. شرکتهای بیمه باید برای کسریها و کمبودهای مالی اقتصادی - پوشش فراخور با هزینه مناسب - اقدام لازم به عمل آورند.
۳. همچنین شرکتهای بیمه باید از مؤسسات آموزشی یا مراکز کارآموزی که رشته تحصیلی آنها بیمه یا آمار است حمایت همه جانبه داشته باشند.
۴. شرکتهای بیمه باید برای بهبود وضع اقتصادی منطقه خود از سرمایه گذاری های مناسب خودداری نکنند.
۵. شرکتهای بیمه برای استفاده بهتر از منابع در دسترس خود باید از رقابتهای مخرب داخلی اجتناب کنند و به همکاری متقابل رو آورند.
۶. شرکتهای بیمه باید خود را با تکنولوژی امروزی و روشهای آماری قابل استفاده در بازار بیمه تجهیز کنند.
۷. شرکتهای بیمه باید برای شناخت ریسکها و جریان صحیح بازاریابی توجه خاصی به ابزار تکمیلی بازار داشته باشند.

دو - در سطح منطقه

۱. شرکتهای بیمه و بیمه اتکایی، با قبول ریسکهای یکدیگر، و گروههای منطقه ای باید همکاری متقابل و نزدیکی با هم داشته باشند.
۲. شرکتهای بیمه منطقه، همچنین باید برای مقابله با خطرهایی که محصولات کشاورزی و منابع دامی را (که یکی از راههای رایج درآمدی کشورهای منطقه است)، تهدید می کند شرکتهای مستقلی با سرمایه گذاری مشترک به وجود آورند.
۳. همکاریهای متقابل میان شرکتهای بیمه، بیمه اتکایی و گروههای منطقه ای در زمینه عملیات بیمه ای خطرناک معمول شود.
۴. ترغیب و تشویق مؤسسات آموزشی و مراکز کارآموزی برای مبادله تجربیات و آمار و اطلاعات و ترویج و راهنمایی برای پوشش خطرهای ویژه نامنتظر.
۵. شرکتهای بیمه اتکایی باید قسمتی از سرمایه های خود را در کشورهای منطقه به کار بیندازند.

۶. این شرکتها همچنین باید زمینه مبادله پژوهشها، گزارشها، آمار و اطلاعات و انتشار فصلنامه‌ای را در مورد بیمه و بیمه اتکایی در منطقه فراهم کنند.

سه - در سطح بین‌الملل

۱. تماسهای مستمر با شرکتهای بین‌المللی بیمه و بیمه اتکایی برای حمایت متقابل و تبادل اطلاعات و اظهار نظر فنی.

۲. شرکت در اجلاسها و کنفرانسهای بیمه‌ای و مدیریت ریسک.

۳. در نظر گرفتن شرایط جهانی پوششهای بیمه‌ای و حذف اضافات ناهماهنگ با تجربیات منطقه‌ای.

۴. تأسیس شرکتهای اتکایی و شعباتی که بتوانند به کشورهای منطقه پوشش دهند و در بازار جهانی بیمه شرکت داشته باشند تا هر لحظه در جریان آخرین تغییرات و پیشرفتها و تنوع خدمات اتکایی قرار گیرند.

۵. استفاده بهنگام از تسهیلات آموزشی بازارهای بیمه‌ای و اتکایی.

۶. حفظ همکاریهای متقابل میان نمایندگان کشورهای منطقه در کنفرانسهای بیمه‌ای بین‌المللی.

منبع:

Mutwally, Yahay Hassan. *The present and future prospects of insurance in Asia and Africa*, FAIR

(The 14th meeting, 23-25 September 1995), Republic of the Sudan, Khartoum: 1995.

